

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
lalunk és jutányos áron végeztünk.

Mejjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szá m á r a 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

A letarolt Hortobágy.

Debrecen városa gazdagságát régen a reformáció idejében iparosainak és kereskedőinek köszönhette. Annak az élelmes polgárságnak, melyet Méliusz Péter még „áros“ kereskedő népnek nevez, midőn az első debreceni hitvallást nekik ajánlja.

Ezek az árosok, piacot járó iparosok és kereskedők meghódították itt a messze vidéket és adófizetőkké tették azok lakóit. Pedig a város határa nem terült messze. A mai Petőfi-tér és vasúti állomás már más helységhez tartoztak.

Lőn pedig a török világban, hogy sok falu és mezőváros lakói Debrecenbe költöztek vala és helyeiket üresen hagyták. Azok között 3—4 helység, mely a mai Hortobágy pusztán emelkedett. Mindezek lassanként örökjogon Debrecen város tulajdonává lettek és alapjául szolgáltak annak a gazdagságnak, mely a mostani törzslakók büszkeségét képezi, az állatkereskedésnek s vele az elhagyatottságnak és a lassu pusztulásnak.

De elérkezett az ideje ismét annak, hogy Magyarország szívében mérföldekre terjedő lakatlan pusztaságok, ne terjedjenek az elenyészett falvak és városok ismét megújuljanak és mindenütt megkezdődtek a gyarmatosítások, telkesítések.

Elérkezett, de mi debreceniek nem értettük meg az idő követelményét. Csak beszéltünk, csak tanakodtunk a híres pusztaságról, de hagytuk továbbra is pusztaságnak.

És ime most már magasabb hatalmak vették kezökbe a haladás ügyét. Az aszály, a szárazság és a sáskák. Évekkel ezelőtt valami eltikkadt sáska raj jött át a tengeren Marokkóból s ezeket ide a Hortobágyra csapta le a szél. Senki meg nem figyelte a jövevényeket és senki meg nem látta őket, míg milliókra nem szaporodtak. Most már az egyesült erő és az országos segélyllyel is tehetetlen ellenök. Már elpusztították a Hortobágyot és a közeli falvakra, mivelt földekre vetették magokat.

Rémhíreket hallunk pusztításaik felől. Már mindenütt beszélnek, hogy fel kell szántani a Hortobágyot.

Hát fel kell szántani a Hortobágyot. A gondviselés azt akarja, hogy a régen lakott helyek megépüljenek s a letarolt mezők új mivelés alá vétessenek. És azt akarja, hogy Debrecen birodalma, ne pusztán csak erre a pár négyszög mért földnyi határra terjedjen, hanem messze messze, mint régen a Hunyadiak és a reformáció idejében.

Debreceniek ne sirjatok a letarolt mezők felett, hanem akasszatok belé az ekét és építsétek meg az elhagyott helyeket, állítsátok vissza a régi hatalmas mivelt világot.

Vándor.

A debreceni ev. ref. főgimnázium új épülete.

Sokan nem tudják méltányolni azon buzgalmat, melyet a debreceni ref. főgimnázium új, megfelelő épületben leendő elhelyezésére a tiszántuli egyházkerület elnöksége kifejt.

Midőn az új főgimnáziumi épület barátai azzal érveltek, hogy a város a kath. gimnáziumra 200.000 koronát adott, még a város első tisztviselője is azt válaszolta, hogy az egészen más volt, mert ott új alkotásról volt szó.

Igen helyesen. De éppen e célból szükséges az új ref. főgimn. épülete is.

Tény, ugyanis, hogy a debreceni nagy kollégium híres várnégyszögében már régen nem férnek a különböző tanszakok és nem férnek különösen a gyűjtemények.

Az meg egyáltalában lehetetlen, hogy a létesítendő egyetem itt helyet foglalhasson. Hiszen, midőn tavaly a tanárképezde felállításáról volt szó, az intézmény helyéül a Margittai ház első emeletét jelölték meg.

Vannak még más nehézségek is. A bentlakás, mely nem maradhat többé ilyen elhagyott állapotban. Ma szobák szerint sokszor különböző osztálybeliek laknak együtt és minden felügyelet nélkül.

Ugyanazon szoba szolgál tanuló, társalgó, étkező és háló helyiségül. Külön tanuló, zene és más célú termek nincsenek.

A felügyelet gyarló. A régi szabályok elavultak és alig alkalmazhatók. Ha szószerint vennék azokat, egy hó leforgása alatt üres lenne az egész kollégium.

Új helyiségek kellenek tehát a bentlakás megfelelő rendezésére nézve is.

De új helyiségekre van szükség a rendes diák élet okos lebonyolítása tekintetéből.

A Pozsonyban és másutt annyira bevált diákotthonról nálunk ma szó sem lehet. A különböző tanuló-egyesületek közül csak az olvasó egyesületnek van külön helyisége, de még ez sem megfelelő. Szűk is, alkalmatlan is.

Torna terem, zene terem az ifjúsági egyesületek céljaira ki nem mutatható. Ezek pedig mind szükségesek egy olyan főiskolában, melynek növendékei 1400 körül vannak.

De ha ha tisztán csak az akadémia hallgatóiról volna szó, a diákotthonnak helyiségeit, tornatermét, társalgóját, előadóhelyiségeit, olvasóját stb. akkor sem lehetne nélkülözni.

Mindezek új alkotások és megérdemlik Debrecen városnak a hozzájárulását, mert legnagyobb részben az ő fiairól és a magyarság fiairól van szó.

Különösen megérdemli pedig az egyetem,

melyre adott és még ezután adandó áldozatja* a városnak anyagilag is bőségesen visszatérül s mely egyébként is özsze van forrva a város létérdekével.

Azok előtt a kik gondolkoznak nyilvánvaló, hogy Debrecen városa a mostani körülmények között nem fejlődő képes.

Vannak a kik már is kimerik mondani, hogy egy emberöltő múlva itt csak egy gyenge elhagyott központ lesz és köröskörül apró falvak emelkednek.

Ennek oka az, hogy Debrecen nem vasuti központ és nem is alkalmas gyár vállalatok számára.

De egyébként sem tudja kielégíteni a művelt városi emberhez fűződő igényeket. Nem különösen a város földmives jellege és a viznek a hiánya miatt, melyen a vízvezeték sem lesz képes segíteni és nem a kultúra alacsony-sága miatt, a mely részben az ösfoglalkozással jár, s melynek a városi környezet csak rossz oldalait fejlesztheti ki.

Mindazok, a kik Debrecen városát szeretik, ennek jövődjén csüngenek és az itt lakó polgárok anyagi érdekeit védik, oly alkotások létesítésén fáradozzanak, a melyek a város hanyatlását feltartóztathatják és annak felvirágozását előmozdithatják.

Ezek közt az intézmények közt szerepelnek a különböző város rendező munkálatok, vízvezeték, csatornázás stb. is kétségtelenül. De az állapot képezik és így első helyen állanak a dolog természete szerint mégis az iskolák s különösen az egyetem. Debrecen városa ezekkel áll vagy esik.

Most midőn a ref. főgimnázium elhelyezésére 400.000 koronát szavazott meg a város közgyűlése, ez irányban történt előhaladás. Nem annyira az által, hogy a debreceni ref. főgimnázium új helyiséget kapott, bár ez is szükséges. Hanem főleg annak folytán, hogy a leendő debreceni egyetem épületéről is gondozás történt. Az új főgimnáziumi palota emelésével és a főgimnázium kitelepítésével ugyanis készen áll a debreceni egyetem nagy hajléka is.

A lehető legalkalmasabb helyen: a régi ős kollégium épületében és a lehetőleg jutalmasabb áron, a ref. főgimnázium részére megszavazott 400.000 koronán.

Ez az oka, hogy a tiszántuli egyházkerület elnöksége e terv mellett állást foglalt. A természetes fejlődés mellett Debrecen és a debreceni egyetem érdekéből.

* Az egyetem tervezői a várostól még 3 millió koronát várnak. A város a millenniumkor még többet helyezett kilátásba. Szerk.

Ezt kell egyébként is biztosítani, de nem úgy, hogy a város egyszerűen a debreceni ref. egyház ugynevezett jogait garantálja.

De most erről ne legyen semmi szó. Most csak dicsérjük Debrecen városát és a város vezetőt, hogy a ref. főgimnázium kiköltöztetésével az egyetem felé is nagy lépést tettek.

Sursum corda. Emelkedjenek a lelkek. A debreceni egyetem ügyében ismét megtörtént egy hatalmas lépés.

Dr. Ferenczy Gyula.

Adatok a papmarasztás történetéhez.

(Folytatás.)

A papmarasztás rendszeresen a karácsonyi ünnepek második napján szokott történni. A XIX. század elején az volt az eljárás, hogy vagy írásban küldték el a papnak a marasztásra vonatkozó határozatot deputatio útján, vagy pedig előszóval adták elő a deputatusok az eklézsia óhaját. Az ilyen papmarasztó gyűlésen a legkülönbözőbb kifogások jöttek elő. Birálták a pap viselkedését, különösen a predikálás módja iránt voltak sok kifogásaik, a tulságos sebes, vagy halk beszéd legtöbbször képezik kifogás tárgyát. De arra is sok eset van, hogy a papfizetésének némely részletét tisztázták, vagy alkudtak le belőle valamit.

A marasztást Debrecenben a kollégiumi professzorokkal szemben rendszeresen nem gyakorolták. De megtaláljuk 1803-ban, a mikor a helybeli kurátorátus azt az óhaját fejezte ki az egyházkerületi gyűlés előtt, hogy a professorokat jobb lesz nem karácsonkor, hanem az ekszámen idején marasztani. Az egyházkerületi gyűlés, kifejezésre akarván juttatni, hogy a tanár marasztás joga őt illeti, kimondta, hogy a debreceni egyház kívánságába beleegyeznek, de ezután az egyházkerületi gyűlés beleegyezésével fogja a helybeli kurátorátus a tanárokat marasztani.¹

Az egyházkerületi gyűlés 1806-ban a papmarasztás szokásával kapcsolatos sok visszaélésnek elejét akarván venni, szabályozta a papmarasztást. Különösen azt akarta meggátolni, hogy a lelkész tekintélyét sértő módon ne történjen a marasztás. Ezért elhatározta a következőket: „Némely egyházban az egész eklézsia képviselői, az eklézsia előljárók marasztják a papot. Mivel ilyeneknek minden egyházban lenni kell, leghelyesebb volna, ha ezt mindenütt az ilyenek tennék, annyival inkább, mert a XV kánon ezt kívánja és mert a püspök és más előljárók választása is a legközelebbi határozat szerint az eklézsiai előljáróknak hagyatott fenn. Tehát arra kell igyekezni hogy mindenütt az egyház előljárói marasszanak. Ahol erre nem lehet egyszerre rámenni és hol az egész nép marasztja a papot, ezt nem az utcán, vagy a templomkerítésében kell eszö-zölni, sem más illetlen helyen, hanem gyűljenek össze az egyház kurátora, vagy a helység² házához, ahol minden lárma civódás nélkül tanácskozzanak és marasszák a papot.“

Ebből a végzésből sok mindent meglehet állá-

pitani. A papmarasztás a lelkészi állást lealacsonyító rendtelenségekre adott alkalmat. Még nagyon szerencsés volt az egyház amelyben a papmarasztást az eklézsia előljárói végezték. Azonban milyen lealázó lehetett, ahol a nép „marasztotta“ összegyűlvén a templomkerítésben, vagy pedig az utcákön. Szájhagyomány élénk világot vet az ilyen marasztásra. A „papmarasztó“ alatt több helyen nagy botot értettek, melylyel úgy látszik a marasztás mellett vagy ellene érvelt a nép.

Ha valamely lelkésszel vagy tanítóval nem volt valamely eklézsia megelegedve, ha szabadulni akart tőle, akkor mindenféle régi kifogásokat is előszedtek és előadtak. Ezért az egyházkerületi gyűlés 1807-ben az ilyen eljárásnak is véget akart vetni. Mivel több egyház a lelkész és tanító ellen 6—7 és több év előtt történt dolgok miatt panaszkodik, az egyházkerületi gyűlés figyelmezteti az egyházakat, azon régi határozatára, hogy minden egyházban a panaszokat évenként vizitáció alkalmával kell beadni, régebbi vádakát sem az egyházmege, sem az egyházkerület nem fogadta el.¹

Lassanként még az is szokásba jött, hogy a marasztott papok az eklézsia előljárói is megvendégelték. Ez ellen tiltakozott az egyházkerületi gyűlés 1813-ban. Elrendelte, hogy „a papok marasztása nem a nép által, hanem csak a presbyterek, vagy csak az egyházak előljárói által menjen végbe. Az egyházkerület ezt már elrendelte. Hogy a marasztás alkalmával az eklézsiai előljárói a predikátorhoz való szeretetnek megmutatására valamely együgyü vendégséget szoktak adni, ezt az egyházkerület nem ellenzi, de megtudván hogy az ilyen vendégség adását némely egyház előljárói a paptól kívánják, különösen olyan helyen a hol a papnak olyan csekély javadalma van, az egyházmegeyék az olyanokat kik ilyen vendégséget adnak, a papokat és az előljárókat, a kik ilyet kívánnak, megidézzék.“²

A kismarjai egyház meg 1814-ben kérte a püspököt, hogy privilégiumának harmadik pontja értelmében a papot a nép marasztassa. Az egyházkerületi gyűlés azonban azt felelte, hogy „az a privilégium csak azt teheti, hogy a kismarjaiak akarata nélkül senki sem adhat nekik papot.“³

Fontos a papmarasztás történetére nézve a kérdésnek 1815-ik évi egyházkerületi szabályozása. Azt mondja ezen végzésbe az egyházkerületi gyűlés, hogy a papmarasztásban beállott zavarokat annak tulajdonítja, hogy sok helyen az előljárók a marasztás jogát nem jól értik, vagy ha értik is, azzal „a Szent vallásnak és az egyházi hivatal nagy megalacsonyítására és emélfogva az egyházi fenyíték elenyésztésére, az igének sikertelen hirdetésére visszaélnék.“ Mivel e kánonokat a király és az országgyűlés megerősítette, azok áthágása az ország törvényeinek áthágásával egyenlő. Ezen kánonok pedig a lelkész ügyébe az egyházi előljárókat nem teszi bírákká. A vidék esperese és az egyházmegeyei gyűlés bíraskodhatik csakis a lelkészi és az egyház ügyében. De az első törvényszék (forum primae instantiae) minden egyházi ügyben, tehát azok az egyházi előljárók, akik predikátorukat, mielőtt ellene az első törvényszéknél be nem panaszolják és annak ítéletét be nem várva nem marasztják, azok magokat papjaik bírájává tették, s ezáltal a kánonokat és az ország törvényét megsértették. Ha tehát valamelyik egyháznak papja ellen panasz van, jelentse azt az esperesnek. A panaszt az esperes megvizsgálhatja, s ennek alapján az egyházmegeyei

¹ U. o. 1807 évi 44 p.

² U. o. 1813 évi 97 p.

³ U. o. 1814 évi 24. p.

¹ U. o. 1803 évi 24 p.

² U. o. 1806 évi 95 p.

gyűléssel együtt ítel. Ha az ítelet alapján az egyháznak joga van papját elbocsátani, akkor joga van kimondani, hogy nem marasztja, de csakis ebben az esetben, mert a XXII kánon szerint valamint az esperes az egyházra azok akarata ellen predikátort nem küldhet, úgy az egyház az esperes és az egyházmegyei gyűlés akarata nélkül nem vihet be papot, de azt ki sem teheti. Ezt parancsolja az 1784 nov. 2-án kelt királyi határozat is ezen szavakban: „Az eklézsia előjárói a predikátorok változását illető és egyéb dologban nem szabad tetszésök szerint bánjanak, hanem annak rendi szerint a dolgot meghatározott elégséges és fundamentumos okoknál fogva, melyeket az első, vagy tractuális és superrevisoria, vagy superintendenciális törvényszékek előtt bizonyítani tartoznak.” E szerint úgy az eklézsianak, mint a predikátornak, fenhagyódik, hogy ügyét az említett törvényszékekről, mint apellatorium fórumra, az egyházkerületi gyűlésre hozhassa. „Az ugynevezett marasztás a XIX kánon szerint nem egyéb, hanem újra való meghívás (nova vocatio) mely hogy minden illendőséggel vitessék végbe, ugyanazon kánon rendel. Ezen újra való meghívást a régi időkben szükségessé tette a predikátoroknak szűk volta, mert csak akkor lehetett bizonyos benne az eklézsia, hogy a predikátorok nélkül nem marad, mikor predikátort az esztendő vége felé újra meghíván, az magát ajánlotta és kötelezte, nem lehetvén a XXIV-ik kánon szerint a predikátornak ezen maga ajánlását és kötelezését visszahuzni. Tehát a papnak előre tudtára kellett adni, hogy szolgálata ez év vége felé lejár. Az újra való meghívás tehát vagy mai név szerint marasztás a maga érdekében megtiszteltetés volt, mi által az egyházak a predikátorhoz való ragaszkodást jelentették ki. Mikor se a papnak nincs szándéka elmenni, se az egyháznak ellene nincs panasa, a marasztás egészen elmaradhat, vagy csak a pap megtisztelése végett gyakorolható. Valahányszor a marasztás a predikátorokon való uralkodás megtagadására és egy-két embernek izgatására gyakoroltatik, szent vallásunk gyalázatára és rendtartásunk más felekezettek által való megítélésére és megutáltatására szolgál. Valamint arra, hogy az eklézsia predikátoráról lemondjon, a vidéki esperes és konzisztorium tudta nélkül jogot nem vehet.”¹

Ezen határozat hatása alatt a predikátorok sok helyen a marasztást véglegesen elakarják ejteni. E miatt több egyház 1819-ban panasszal fordult az egyházmegyékhez és az egyházkerülethez. Az egyházkerületi gyűlés minden félreértést kiakarván küszöbölni, egy újabb határozatban kijelentette, hogy a papmarasztást el nem törölte, s a marasztást az ország törvénye és a kánonok szerint ezután is gyakorolni kell. De mivel a papot ok nélkül nem szabad elbocsátani, ha valamely eklézsia papját nem marasztja, okait adja be írásban az esperesnek, várja be az esperesi vizitáció idejét. Tehát a nem marasztást kimondják, de addig többet tenni nem szabad.”²

Az egyházkerületi gyűlésen 1835-ben az egyházmegyék helytartó gyűlésein el nem intézett vitás kérdéseket tárgyalták. Ezek közül lássunk néhány esetet. A tiszavári egyház kérte, hogy ott szolgált káplánját tartsa meg papjának. Az egyházmegye nem egyezett bele, mert a káplán már más egyházmegyébe ment, s az egyházmegye híre nélkül állították vissza előbbi hivatalába. Az egyházkerületi gyűlés a káplánt eljárásért

megfeddette, de mivel szolgálatáról jó bizonytságot tettek, egy évre meghagyták. T.-váriban egy év múlva az egyházmegye tegyen jelentést magaviseletéről.¹ A kis bényei egyház nem akarta elfogadni a beregi egyházmegye helyosztó gyűlése által odarendelt lelkészt, Ifjabb Széles András helyette vagy a balaséri papot, vagy a tarpai káplánt akarta papjának. Ifjabb Széles András pedig a tőle való idegenkedést észre vévén, Tiszavidon akar maradni. Az egyházkerület, mivel Tiszavidon kedvelte magát, meghagyta őt.² A szalacsi egyház kedvelt iskola mesterét, Vég Sándort, negyedik évre is meg akarta tartani rektornak. Az egyházmegye azonban nem engedte. Az egyházkerületi gyűlés kimondta, hogy bár az egyházkerület nézete szerint az akadémia promociót a kollégiumi ifjakból elvonni nem szabad, mivel azonban az esperes igen dicséretes bizonyítványt ad róla, hogy az iskolatanítóknak újabb ösztönt adjon, meghagyja még egy évre.³ A széplaki iskolarektort marasztották az esperesi vizitáció előtt, de az esperes távozása után az esperes előtt is felmondták a marasztást és másik rektort akarnak vinni a kollégiumból. Az egyházkerületi gyűlés azt felelte, hogy mivel mint jó tanítót egyháza megmarasztotta, nem engedi, hogy néhány személynek írásban való megsértése miatt kitegyék.

A bihari, debreceni és nagyszalontai egyházmegye 1835-ben indítatva érezte magát arra, hogy a lelkészi állást leaacsonyító papmarasztás eltörlését indítványozza az egyházkerületnek. Mint az egyházkerületi jegyzőkönyv mondja: „A bihari egyházmegye kéri, hogy mivel azok, mely különösen a XVI században alkalmas egyházi tanítók kevés száma miatt az eklézsia a pap nélkül maradhatás félelme folytán arra birta, hogy papjaikat évről-évre marasszák, most már a papok elégséges száma miatt, különösen az 1822 év óta rendbe szedett, erősödő egyházi igazgatás után elenyészett, a papmarasztás, mely a papok becsületének és szükséges tekintetnek kisebbitésére, vallásunk gyalázatára és az egyházi rendtartásnak mások előtti megítélésére gyakoroltak törölje el, annyival inkább, mert ezen szokás gyakorlása által még a kisebb egyházak legeggyűbb előjárói is az egyházmegyék gyűléseinek nagy kisebbitésével felül emelik magokat, azt mondván, hogy az ő ítéletüket az egyházmegye meg nem semmisítheti. Ugyancsak a debreceni egyházmegye 1834 évi márc. 11-én tartott gyűléséből kéri ezen sok zavart és kedvetlenséget, sőt egyházkerületünk némely vidékein teljesen ismeretlen szokást törölje el. Ugyancsak a nagyszalontai egyházmegye március 19-én tartott gyűlése azt mondja, hogy az idővel haladni kell, mind vallásbeli, nem a polgári törvényeinket az idő lelkéhez kell alkalmazni.” Az egyházkerületi gyűlés nem akart minden előkészítés nélkül a vegyes egyházak „jogába” merészen beleavatkozni. Azzal tisztában volt, hogy el kell törölni a papmarasztásra vonatkozó régebbi határozatokat és kánonokat, egy bizottságot küldött ki hát, hogy nézze át azokat s munkálatát az egyházmegyékkel közölje.¹ A bizottság lassan készült el munkálatával. A debreceni egyháztanács jó példával akart előjárni, s egyrészt az 1839 évről jegyzőkönyvébe bejegyzett papmarasztó levelekkel be akarta bizonyítani, hogy a papmarasztás olyan gyakorlása, mint azt Debrecenben eszközlik, inkább megtiszteltetés mint megalázás, másrészt 1841-

¹ U. o. 1835 évi 60. p.

² Mindenik határozatot közöltem az 1845 évi 145 p. D ebr Ptot. Lap 1904 év folyamában.

¹ U. o. 1815 évi 114 p.

² U. o. 1818 évi 77 p.

ben kimondta a papmarasztás eltörlését, hogy a többi egyházaknak is példát adjon.¹

A jó példára szükség volt, mert épen 1841-ben a tasi egyházban történt nagy botrány a papmarasztás alkalmával, ezért az egyházkerületi gyűlés az e célra kiküldött bizottság munkálatát megsürgette.²

A b.-ujlaki lelkész Samarjai János ellen ki már 30 év óta szolgált azon egyházban 1845-ben a nép fellázadt. Bár a felhozott vádakat az egyházkerületi gyűlés alaptalanoknak ítélte, újra fellázadtak ellene. Az egyházkerület a maga ítéletét deputációval olvastatta fel a nép előtt, s a lázadás abbahagyására intette őket.³

A papmarasztás helytelen intézménye tehát nagyon lassan volt kiküszöbölhető.

Dr. Barcsa János.

KÖZÉLETÜNK.

Debrecen város közgyűlése.

(Vita a magyar nyelvért. — Az egyetemi tanszékek. — 400.000 korona az új gimnáziumra.)

Debrecen város törvényhatósági bizottsága kedden délután népes közgyűlést tartott. A nagy közgyűlési terem ez alkalommal igen zajos és izgalmas tárgyalásoknak volt a színhelye.

Gróf Dégenfeld József hazafias felszólalásából keletkezett az első vita. A gróf szövege azon helytelen eljárást, hogy a város által anyagilag támogatott debreceni löversenyeken a multban német nyelven intézték a versenyek intézését. Követelte, kötelezze a város a lovar együletet, hogy a debreceni gyepen a magyar nyelvet használják.

Hosszu vitát provokált a felszólalás. Végre azt határozták, hogy a lovar együlettel kötendő szerződésben biztosítják a magyar nyelv érvényesülését.

Kiseb ügyek tárgyalása után ráérték az új ev. ref. gimnázium építésére adandó 400.000 koronás adomány megszavazására. Hatalmas, érvekben gazdag felszólalások és rendkívül zajos vita után megszavazták a város méltóságához illő tekintélyes összeget és ezzel a dícséretre méltó ténykedéssel a bizottsági tagok lehetővé tették, hogy rövid idő alatt Debrecenben felépítik az ev. ref. főgimnázium palotáját.

A bölcsészeti tanszék járuléka.

A tiszánántuli ev. ref. egyházkerület kéri a várost hogy a már régebben a két bölcsészeti tanszékre megszavazott 10.000 korona járulékot 1906. évtől kezdve folyósítja.

A közgyűlés kiutalja a 10.000 koronát, ha igazolják, hogy felállították a bölcsészeti tanszéket.

400.000 korona a ref. főgimnáziumnak.

Az ev. ref. egyházkerület ujonnan építendő főgimnáziumához 400.000 korona segélyt kér. Dégenfeld József gróf azt kérdi, mit ért a tanács

¹ Egyh. ker. j. k. 1841 évi 152. p.

² U. o.

az alatt, hogy az egyház jogai biztosítottassanak, ha megadja a kért segélyt?

Oláh Károly szerint ilyen adománygyűléssel szemben kell a városnak valami jogot biztosítani.

Jánosi Zoltán nem tudja megérteni, hogy most hogy kerül ide az egyház, az iskola közötti jogviszony. Azt indítványozza, hogy az egyházat hagyjuk ki, de ige-nis azokért az áldozatokért, melyeket a város hoz, biztosítsunk neki jogokat az iskolában.

Simonffy Imre nem kíván a város által a főgimnáziumra befolyást gyakoroltatni. Kéri az erre vonatkozó pontot kihagyni.

Komlós Arthur biztosítottatni kívánja a város befolyását a főgimnáziumra.

Juhász Ignác a város anyagi helyzetét nem látja olyannak, hogy jelenleg ilyen nagy összeget kiadjon. Indítványozza, vétessék le az ügy a napirendről.

Dégenfeld József gróf arra a vádra, hogy az egyházkerület nem ad, felvilágosításul kijelenti, hogy az egyházkerület mintegy 300.000 koronával járul a gimnázium építéséhez. Nyilvános adakozás útján aligha lehet oly összeget összehozni, hogy a város adományát mellőzzük.

Juhász Ignác: Adjon Tisza Pista, az gazdag.

Jánosi Zoltán Nem ad, sohasem adott.

Dégenfeld József gróf: Kérem, nagyon szívesen vesszük Tisza gróf adományát is, csak adjon. Azt hiszi, elég lesz most azt mondani, megadjuk a segélyt és megbizzuk a tanácsot a feltételekre nézve tárgyaljon az az egyházkerülettel. Kéri a 400.000 korona segély megadását.

Jánosi Zoltán Juhász azon érveit cáfolja, hogy a városnak jelenleg nincs pénze ilyen nagy adományt tenni. Fontosabb kérdést ennél nem ösmer.

Ez a város, ha megerőltetésébe kerül is, nem tagadhatja meg ezt az adományt. Ha a kalvinista Róma a kath. főgimnáziumra olyan nagy összeget szavazott meg, lehetetlen, hogy az ő édes leányának, a kollégiumnak megtagadja a segélyt.

Kovács József polgármester bárha nem ért egyet teljesen a tanács álláspontjával, arra fog szavazni. Nekünk van ref. gimnáziumunk, most csak új épületről van szó. Ha megszavazzuk az összeget, befolyásunkat biztosítani kell.

Zádor Lajos: Még a helye sines megálapítva a főgimnáziumnak. Addig míg a terveket nem látja, nem szavazza meg a segélyt.

Márk Endre felvilágosítást ad a tervekre vonatkozólag.

Juhász Ignác és Jánosi Zoltán újabb felszólalása után elnök elrendeli a szavazást.

Először Juhász Ignác napirendről való levétele felett szavaznak.

A halasztási indítvány mellett 49, ellene 60 szavazott, tehát az indítványt nem fogadták el.

Ezután a tanács határozata felett szavaztak, de ezt megelőzőleg fél óráig tartó vita és zürzavar volt a kérdések feltevése felett és a tanácskozást is fel kellett függeszteni.

Jó negyed óra elteltével Weszprémy Zoltán főispán újból megnyitotta a gyűlést és a közgyűlés engedelmével megadta a szólás jogát, Juhász Ignácnak, ki a kérdés feltevésehez szölt hosszabban.

Márk Endre kijelenti, hogy a békekesség kedvéért hozzájárul a kérdésnek oly módon való feltevésehez, a hogy azt Juhász Ignác indítványozza.

Körösy Kálmán dr. szintén kérdés feltevésehez szölt.

Kovács József polgármester azt állítja, ha Juhász indítványa szerint szavazunk, szabálytalan és megsemmisíthető.

Magoss György a Juhász indítványa szerint óhajtja a kérdéseket feltenni. Az nem szabálytalan.

Komlóssy Arthur a mellett érvel, hogy a tanács javaslata felett kell szavazni.

Végre fél 8 órakor a főispán kibogozza a kérdéseket. Hárem részre osztja a kérdést.

Első kérdés, megszavazzák-e a 400.000 koronát?

A közgyűlés 49 szótöbbséggel megadta a főgimnázium építéséhez a 400.000 korona segélyt.

Második kérdés a tanács javaslata Zádor azon módosításával, hogy az építkezés tekintetében is legyen már befolyása a városnak, elfogadtatott.

Harmadik kérdés: eloadják-e azt, hogy a javaslatban bent legyen az, hogy az egyház és egyházkerület közötti jogviszony biztosítsák.

A tanács javaslatának ezt a részét is elfogadták. Végre 8 órakor a főgimnáziumi segély ügye elintézését nyert.

A főispán a tárgyalást még folytatni akarta.

Komlósi Arthur kéri, hogy a tárgyalást halasszák holnapra.

Elnök: Csak még a következő tárgyat intézzük el.

A következő tárgy a róm. kath. egyház bizottságának ama kérelme volt, hogy a főgimnázium építésekor megszavazott de fel nem használt téglamennyiséget adja ki a város.

A kérelmet teljesítik.

Elnök ezután a tárgyalás folytatását másnap délután 3 órára halasztotta.

Tájékoztató a debreceni ev. ref. tanítóképző intézetbe való felvételekről.

1. A tanítóképző-intézetbe olyan éptestű, egészséges tanulók vétetnek fel, kik a 15-ik életévüket betöltötték s a középiskola négy, vagy a felső népiskola három osztályát elvégezték.

Testi épségét és egészségét illetőleg minden új tanulóknak valamely hatósági, vagy debreceni főiskola orvos bizonyítványával nem csak azt kell igazolnia, hogy ép testi szervezetű és semmiféle szervi bajban nem szenved, hanem azt is, hogy testi fejlődése annyira előre haladt, miszerint a tanítói kiképzéssel és tanítói hivatással együtt járó jelentékeny testi és szellemi munkát egészségének veszélyeztetése nélkül kibírja.

Előképzettségét minden jelentkező iskolai bizonyítvánnyal igazolja; a négy középiskolai (vagy 3 felső népiskolai) osztály szabályszerű elvégzése nélkül intézetünkbe senki sem vehető be. E mellett azok, akik közepes vagy gyenge javított osztályzatú iskolai bizonyítvánnyal jelentkeznek, továbbá, a kik a gazdasági tanfolyammal egybekötött felső népiskolából jönnek, beiratásuk előtt egyes tárgyakból szóbeli és írásbeli felvételi vizsga alá vettetnek s a vizsga nem sikerülése esetén elutasítatnak. Tekintettel továbbá az éneklés nagy jelentőségére, abból a biztos és tiszta zenei hallás tekintetében minden új tanulóknak felvételi vizsgát kell tennie. Általában a jelentkezők nagyobb száma esetén joga van a tanárkarnak a jobb bizonyítványukat kiválasztani s a törvényes létszám kitételével a többieket a felvételnél mellőzni.

2. A felvétel és beírás ideje régebb tanulóinkra nézve szeptember hó 3—6. napjai. Az új jelentkezőknek okmányokkal felszerelt kérvényeket előre nevezetesen aug. hó 20. napjáig kell beküldeniök az igazgatósághoz: szemé-

lyes jelentkezés ekkor nem szükséges, az addig beérkezett kérvények elintézéséről a felvétel, tekintetében agusztus hó 25—26-án értesítetnek, a jelentkezők Felvételük esetén az új tanulóknak is szept. 3—6. napjain kell beiratkozás végett jelentkezniök, mint a régieknek, mely idő alatt a felvételi vizsgák is megtartatnak. A felvételt kérő folyamódásokat a következő okmányokkal kell felszerelni: keresztlevéllel hatósági vagy főisk. orvosi bizonyítvánnyal himlőoltási (ujraoltási) igazolvánnyal iskolai bizonyítvánnyal, ezeken kívül az iskolai jótéteményeket igénylők részéről, a szülők vagyoni állapotát feltüntető az illetékes lelkész által is ellenjegyzett hatósági bizonyítvánnyal. A felvételre a tanulók személyesen az új tanulók lehetőleg szülőik, gyámjok, vagy azok megbízottja kíséretében jelentkeznek az igazgatóságnál s ez alkalommal a szülők vagy megbízottaik nyilatkozatot adnak arról, hogy gyermeköket esetleg iskolai jótétemények nélkül is az első esztendőben egészséges kosztal, lakással és ruházattal ellátni készek és képesek.

3. A tanítóképző-intézeti tanulók tandíjat nem fizetnek, kivéve a más vallásukat, kiknek tandíjok 12 K és kollégiumi könyvtárdíj 2 K. Az új tanulók beiratási díja 4 K. Ezenkívül az ifjusági betegsegélyző egyesület javára minden tanuló 5 K. évi tandíjat fizet, a miért aztán ingyenes gyógykezelésben részesül, továbbá általános kötelező díjak, tisztogatási díj: 20 fillér, az ifjusági segélyző-egyesület tagsági díja: 2 K. és ifjusági könyvtár (osztály-könyvtár) díj: 50 f.

4. Az iskolai jótétemények elnyeréséért a folyamódások a felvételnél szeptember hó 6-ik napjáig adandó be, melyeket a tanárkar szept. hó 7. napján elintézik. A jelentkezők nagy számánál fogva azonban a kéréseknek körülbelül egyrésze nem teljesíthető, (így az előző évben a 200-at meghaladták a folyamódók, míg a lakási és tápintézeti helyek száma 140.) Minélfogva a gyengébb osztályzatú tanulók és általában az újonnan jövők, míg a tanító pálya iránt, szeretetüket itteni előmenetellel nem igazolják, a jótéteményekre kevésbé számíthatnak. Ez esetre tehát az első évi fentartásuknak biztosítva kell lenni, különben az intézetben nem maradhatnak.

5. A lakásra felvett tanítóképző-intézeti tanulók más lakásbért nem fizetnek, mint takarítási és világítási díj címén évi 12 K-t, a városon fogadott lakásokban elhelyezett világítás nélkül 3 k-t. A lakószobák a szükséges butorokkal el vannak látva, ágyneműekről azonban a lakók gondoskodnak. Kötelező ágyneműek: 2 lepedő 1 párna 2 párnahajjal, 1 paplan vagy pokróc.

6. A tápintézeti étkezés a következő iskolai évben szeptember hó 4-ik napján kezdődik. Az esedékes díjak két részletben u. m. szeptember hó elején és a következő január hó végén fizetendők, ilyen részletekben: Fizetendő összeg díj nélküliek I. részlet címén: 4 korona. II. részlet címén: 4 korona. Együtt: 8 korona 60 K. pótdíjat fizetők I. részlet címén: 34 korona. II. részlet címén: 34 korona. Együtt: 68 korona 100 K. pótdíjat fizetők I. részlet címén: 54 korona. II. részlet címén: 54 korona. Együtt: 108 korona 180 K. pótdíjat fizetők I. részlet címén 94 korona. II. részlet címén: 94 korona. Együtt: 188 korona.

Az ebédből álló étkezés díja 100 korona, mely összeg szintén a kiírt határidőkben két egyenlő részletben fizetendő.

7. Mult évi tanulóink az új tanévre addig fel nem vehetők, míg az előző évről minden iskolai tartozásaikat ki nem fizetik.

Debrecen, 1906. július hó 4.

Az igazgatóság.

A bilkei missiói egyház multja és jelene.

A beregi ev. ref. egyházmegyéhez tartozó bilkei missiói egyház történetét ha ismerni akarjuk a multból, az ilosvai és komlói egyházak multja és jelenének ismertetésével tehetjük, mint a melyekkel már az alakulás időszakában is összekötve lehetett, különösen a közelebb fekvő Ilosvával, jelenben pedig együtt és a többi szórványos községek 27.915 ruthén és zsidó elem közé beékelve egy missiói kört képeznek.

A mult minden időszakáról — biztos, cáfolhatatlan adatok hiányoznak — ezért ezen történeti leírás tökéletest nem adhat.

Bereg megye felvidéki járásában a bilkei, ilosvai, komlói uradalmak birtokosai, kik nem csak a megyébe, de annak határain túl is tekintélyes és vezető szerepet töltöttek be, a reformáció kezdetén azonnal megösmerték a protestáns egyház hitelveit és annak meghódolva, hűséges tagjai lettek.

Bereg megye a reformáció terjedése idején az erdélyi fejedelemséghez tartozott, mely a szabad vallás-gyakorlatot törvénybe iktatá.

A lelkiismeret szabadságát Istentől nyert emberi tulajdonnak tekintő Bilkei, Ilosvai, Komlói nemes családok, a reformáció hitelveit elfogadva, saját uradalmaik központján már a 16-ik század végén egyházat alapítottak, mit a következők által lehet igazolni:

1. *Komlós.* Mikor kinek befolyása alatt veszi kezdetét Komlóson a református egyház? igazolni nem tudjuk, csak föltételezzük a későbbi eredményből, hogy az 1560-ik évben alispáni hivatalt viselt Komlós György befolyása és pártfogása alatt vehette már kezdetét, mert 1593. évben Komlós* a beregi egyházmegye anyaegyházai közt említve van, 1595-ben levén papja Kállay György. ** Hogy az ezután következett időben miként folyt a komlói egyház élete, nem tudjuk, csak következtetjük, hogy a koronként megyei tisztséget viselő család tagok pártfogása alatt megtartotta anya-egyház jellegét két századon keresztül, de már 1797. évben Ilosvához csatlakozott mint fiók egyház.

Az anyakönyv ez évtől vezetetik rendesen, azelőtt az egyes családok jegyezték az anyakönyvi adatokat.

A szóhagyomány szerint Komlóson az első templom a 17-ik század elején kőből épült. Pálfalva község felé eső részén. 1808-ban azonban, mivel ez nehezen hozzáférhető helyen volt és a megszorodott hívek számára kellő ténfogatnál nem birt, a családtagok új templom építését határozták el; templom helyéül Komlós József — curiájából — adományozott területet.

A régi templomot elhontották és annak kőanyagja felhasználásával az új helyiségen a templom építéséhez fogtak, de akkori nyomasztó viszonyok miatt a templom építést nem fejezhették be. Annak épülő félben levő falai omladozni kezdtek, később a kőfalak lebontása után, ugyanazon helyen Komlóssy Lajos gondnoksága alatt egy tágas fa-templomot építettek.

A templom-építés ideje alatt K. Zsigmond házában tartatott az istentisztelet.***

A papi telek a Komlós család által 1835. évben a család osztálya által adadott. Ezen évben ismét visszanyerte anya-egyház jellegét, de mint a jövő igazolta, nem tudta a lelkészi állást úgy biztosítani, hogy állandó maradjon, mert 1846. év febr. 10-én a beregi egyházmegye helyosztó gyűlése által, — mint leány egyház Beregfaluhoz csatoltatott.

1848. évben 7 Komlós nevű ref. családfő volt

* Lehócky Tivadar Bereg m. monografiája II. köt. 81. l.

** U. o. I. köt. 358. l.

*** Lehócky Bereg m. monografiája III. K. 369 l.

Komlóson, kiknek nevében Komlós Károly június 14-én kelt soraiban arról értesíti a beregfalvai lelkészt, hogy a komlói leány egyház jövedele az új törvény által tetemes csokulást szenvedett, a dobrókai három jobbágytelek törvény által felszabadulván, nem maradt más jövedelem a lelkészi szolgálat jutalmazására, mint a komlói parochialis telek jövedelme, mely jelenleg 16 ezüst forint . . . a csekély számú hallgatók ehez még 18 forintal járulnak, hogy a hatszori urvacsorája kiszolgáltatásért a tisztelt segéd lelkész urnak 24 frt. az éneklést vezető B.-úfalvai tanító urnak 10 frt. leszen fizetendő, ha ajánlatunk elfogadtatik, ellenkező esetben bár sajnosan az eddigi viszonyt nélkülözni leszünk kénytelenek.

A viszony fennállott 1862. év tavaszáig.

Komlóson kezdetben, sőt egészen 1835-ig nőtlen predikátorok működtek, kik a család ifjúságának oktatói és nevelői is voltak, s a fenti időig javadalmazásukat is nagyobb részben mint oktatási díjat nyerték a családtagok gyermekeinek száma után. A predikátorok oly sikerrel működtek, hogy sokszor a szomszédos megyékből is hoztak a rokonszaládok gyermekeket az elemi tudás elsajátítása végett, — p. u. Szatmár megye egykori főjegyzője Vályi Lajos az első elemi oktatásban Komlóson részesült.*

2. *Ilosva.* Itt sem tudjuk biztosan meghatározni melyik évben s kinek befolyása alatt ösmerte meg Ilosva a reformációt. Mindazáltal bizonyos, hogy a család és az ő pártfogása alatt veszi kezdetét Ilosván a református egyház, mely 1593. évben a beregi egyházmegye anyaegyházai közé van számítva.

Ezen idő után, miként állott és tartatott fenn az egyház, homály fedi, de úgy véljük, hogy az egyház megalakulása után még 3 századon az ősi birtokon élt Ilosvay családból származott birtokosok pártfogása tartotta fenn. Bizonyos hogy már 1669-ben Kismarjay György volt a lelkésze, tehát az egyház a XVII század közepén bizonyosan fennállott, Ember Pál a XVIII század elején mint anyaegyházat említi.**

A 18-ik században már temploma volt, 1777. június 5-én kivatatalos kiküldés folytán Bárdossy József munkácsi r. k. esperes rongált állapotban 6 öl hosszú 2 1/2 öl szélesnek találta, s kimondatott, hogy a fa-templom helyett újnak építése szükséges.*** 1701-ben kőből építve a templom toronnyal tervezetik s 1784. évben a templom építést megkezdették, azonban csak fél magasságig építetett, mert a református egyházat fentartó család egyik tagja Bárány Perényi leányt vevén nőül, a Nagyszöllösön r. kath. hitre tért s megvonta a költségek viselését, s az építés nem csak félben maradt, de a már felemelt fal kövei is széthordattak és a család által adott parochialis fundusról a lelkész tanító kihajtatott s lakását Ilosvay Imre cselédháznak foglalta el.

Az ilosvai egyház ezen fenyegetett helyzetéről tudomást nyervén a beregi ref. egyházmegye, az egyház jogát megvédte s a család egyik tagja Ilosvay György más belsőséget adott, mely ma is meg van s az 1857 évi telekkönyvi rendezéskor a ref. lelkész nevére telekkönyveztetett.

Ezen belsőségen semmi épület nem lévén, úgy az elnéptelenedett egyház jövője, mint a felvidéki járásban élő ev. ref. hívek érdekére való számítással, a család itt lakó utolsó ev. ref. tagja Ilosvay Rudolf a beregi egyházmegye engedélye mellett a mult század 70-es éveiben egy 3 szoba és konyhára osztott lakházat

* A család egy tagjának előadása.

** Dr. Barcsa János debreceni főisk. tanár közlése.

*** Lehócky P. Bereg m. monográf.

épített azon kikötéssel, hogy azt míg él használhassa s halála után a ref. egyház örökölje. Jelenben mint a missiói kör bérháza haszonbérbe adatik.

1784. évben az ilosvai hívek a bilkeiekkel oly egyezsége léptek, hogy ezek sátoros ünnepeken az ilosvai templomba járassanak, ugy azonban mint az okmány mondja, a tiszteletes uraknak filiánkban levő exkurszuszaiban legkissebb fogyatkozás ne deprehondáltassék s lelki tanítónk fizetésének letételében promoveálják magukat az ilosvai Ecclezsia által mint concipiaált obligationalis levélre. (Bereg m. levéltár.)

Hogy az 1777. évben hivatalosan rossz állapotban talált templom elbontatott abból következtethető, hogy 1784. évben a kötemplom építés megkezdett, de miután ez sem épülhetett fel — hol tartották az ilosvai és velők egyezsége lépett bilkei egyháztagnak az istenitiszteleteket, feljegyezve nem lévén, minden bizonytalant kell következtetnünk, hogy magán háznál.

Az anyakönyv 1697. év máj. 12.-től vezetetik az ilosvai lelkész által, melybe az ilosvai lelkész által és ebbe az ilosvai komlósi és bilkei adatok is jegyeztettek, azonban a komlósi 1835-ig, mikor ez ismét anya-egyház lett.

Az ilosvai és bilkei még azon anyakönyvbe vezetetik 1850-ig. Ezen évtől a bilkei egyházra vonatkozó adatok már más anyakönyvbe a bilkei lelkész által vezetettek. Az elhalálozás és kiköltözés által elnéptelenedett ilosvai egyházból 8 éven át semmi adat nincs feljegyezve.

Ez évtizedből az első és egyetlen adat 1849. évben a bilkei egyház anyakönyvében találatik Ilosváról, mely azt igazolja, hogy Ilosván 1832 től nem lévén lelkész, Bilkének lett leányegyháza 1850-ig. Ez évtől a nagybereg-i lelkész felügyelete alatt volt. 1862-ig.

3. *Bilke.* A róla elnevezett uradalom központja az 1711. évben kihalt Bilkey s ma is élő Lipcsey család ősi fészke, s több fejedelmi kegyből bilkei előnevet nyert nemes családok lakhelye.

Bereg megye székhelyétől a felvidéki ruthén lakosok között legtávolabb 43 kilométerre eső ponton, mikor hódoltak meg az ittlakó nemes családok s fogadták el a reformatiót és mily nevű családok? igazolni nem lehet, de mert a bilkei nemes családokkal házasság útján rokonult Ilosvay és Komlósy családok már a 16-ik század végén egyházat alkottak, hihető, hogy a bilkei családok közül is voltak a reformatiónak követői, de kevés számuk miatt, mint fiók-egyház a közelebbi anyaegyházhoz csatlakoztak. A XVI. században a nemes családok reformátusokká lettek, az oroszok és volt jobbágyok legnagyobb része megmaradt ősi hitében, s Ilosvához tartozhattak. Hajdani római kath. templomának romjai még 1666-ban láthatók voltak, ennek harangjait elrejtve tartották.*

A 17-ik század első felében már többen tartozhattak a Kálvini reformatióhoz, bizonyítja a ma is meglevő nagyobb harang, melyet a nagyobb számú hívek szükségére az ősbirtokos család tagja „Lipcsey Gergely csináltatott Isten dicsőségére 1636.“

Ezen időben Lipcsey Gergely a megye táblabírái között említették, ki 1631-ben mint „Gróf Bethlen István erdélyi kormányzó asztalnokának fia“** igtattatik a bilkei ősi birtokba, tehát következtethetjük, hogy az erdélyi fejedelemség szabad vallás-gyakorlatot biztosító törvényének hatása alatt lett a reformatió híve s az

ősi helyen lakó rokon családok jogaiban, hogy megerősítse fenntartsa a reformatió hitelveihez való ragaszkodást, a kezdődő egyház javára áldozott.

Hogy a Lipcsey Bilkey családok tartozhattak Bilkén a református egyházhoz, pontosan meglehet állapítani, s így hihető, hogy ezen családokból származott, megyei tekintélyes állásokat betöltött családtagok pártogása mellett tartatott fenn kezdetben az egyház.

Ebből a családból volt a beregi egyházmegye 4-ik gondnoka Bilkey Lipcsey József 1808—1821-ig. A jelenben Bilkén élő református családok a Lipcsey család nőágon leszármazott örökösei.

Bilke 1703-ban anya-egyházá lett, Ember Pál a XVIII század elején anyaegyháznak említi, tény hogy már 1702-ben meghívá papjául az Demsedyt.* De ez időből az egyház élete ismeretlen. 1784-ben Hosva fiók egyház a lett mint az Ilosva leírásánál említett egyezség igazolja. Az anyakönyv 1797. évben veszi kezdetét, melyet az Ilosván lakó lelkész vezet, azonban mint a hagyomány után ismeretes, Bilkén ezen időben is voltak úgynevezett „rector“-ok, kik az iskola kötelesek tanítását teljesítették és vasárnapokon istenitiszteletet tartottak.

„1820. ápril. 4-én az egyház tagjai meghatározzák hogy a Parochialis fundus árendájából 7 forintot adnak a Predikátornak a többi a parochialis funduson épített ház költségére tartják vissza, mivel más pénzből állítatott fel.“ Ez a ház 1830-tól a lelkészek, később a helyettes lelkészek lakása volt 1887-ig, egyik szobája imateremnek használtatott.

1820-ik évben a lelkészi fizetés céljára az egyház tagok földet jelölnek ki és adnak át haszonélvezetre, mely az 1840. évben lett feljegyzés szerint 8 köblös volt azonban ezen földek a telekkönyvek rendezéskor nem lévén az egyházban lakó lelkész s a felügyelő lelkész figyelmét elkerülvén, az adományozók utódai nevére iratott s ezeknek birtokában maradt.

1826. évben templomot szándékoznak építeni, de mint a gondnok „Az ur Ns. Nztés Sűbert Károly ur“-hoz, akkori egyházmegyei fő jegyző Széles András által irt lelkesítő és egyházi hatóság segítséget ígérő sorából kitűnik, a költségtől megijedtek s a templom építés elmaradt.

1832. évben ismét anya egyház lett, megszűnván Ilosván a lelkészi állás, az egyházmegye a felvidéken élő ref. egyháztagnak lelki gondozása végett, mint legnépesebb helyre Bilkére rendeli a lelkészt, kinek vezetése alatt állanak Bilke, Ilosva és Komlós 1835-ig.

Hogy ez időben rendes, vagy helyettes minőségben rendeltettek-e ide a lelkészek, a feljegyzésekből nem tűnik ki, de már az 1840-ik évben Orbán József „rendes lelkésznek“ írja magát.

1850-ik évben megszűnik a lelkészi állás betöltése, mert az egyházmegye a bilkei és ilosvai egyházakat a nagybereg-i lelkész felügyelete alá helyezi, kinek felügyelete alatt maradt 1862. év tavaszáig, mert e kis egyházakban, az ev. ref. földbirtokosok, elhalálozás, vagy a vidékről családi, hivatali érdekből való távozása miatt, oly kevéssé apadt a tagok száma, hogy egy lelkész megélhetését nem biztosíthatták.

(Folyt. köv.)

Közli:

Kölcsey Zsigmond

ev. ref. m. lelkész.

* Dr. Barcsa János debreceni fő. isk. tanár közlése.

** Egyházi levéltár.

* Lehöcký: Bereg m. tört. III. k. 155. l.

** Lehöcký Bereg m. monograf.

K Ü L Ö N F É L É K .

— **Bizalommal kérjük fel Lapunk olvasóit, hogy úgy a hátralékos, mint a folyó évre esedékes előfizetési díjakat lehetőleg forduló postával beküldeni méltóztassanak. A hátralékokat mi készpénz gyanánt vettük át, a f. évi I. és II. negyedévi előfizetési pénz beküldését pedig a dolog természeténél fogva a sokszor bejelentett, az előfizetők által megsürgött címszalagon történő nyugtázás is szükségessé teszi.**

— **A letarolt Hortobágy.** Már napok óta érkeztek a debreceni gazdák szívét facsaró hírek a Hortobágyról, amelyet a marokkói sáskák milliói leptek el és úgy letaroltak róla minden növényzetet, hogy egyetlen fűszál sincsen a 42.000 holdas legelön. A gulyák és ménesek szomorúan barangolnak a sivataggá lett pusztán. A sáska már szárnyára kelt és *elpusztította a mátai földeket is teljesen.* A sáskák milliói azonban tovább vándorolnak és felfalnak mindentéle növényzetet. Már a balmazújvárosi és hajduböszörményi határt pusztítják és a gazdák tehetetlenül állanak a rettenetes pusztítással szemben. *Hozzáértők számitása szerint a szárnyrakelt sáskák száma több ezer millió.* Ma délbe érkezett haza a Hortobágyról Csóka Samu adóügyi tanácsnok és nyomban jelentést tett a minden képzelet felülhaladó pusztításról Kovács József polgármestresnek és Fauszt Elek pénzügyigazgatónak. Magával hozott a pusztulás birodalmából mindenféle növényzetből mutatónak néhány csomót. A hortobágyi fűből csak elszáradt gyökeret mutathatott be, mert fű nincs már. A mátai határban a zab, árpa rozs, buza, luczerna, kukorica, tök, dinnye, uborka, mák mind letarolva. Ahol már learattak, *ott a kereszteteknek estek a sáskák milliói* és a kalászatokat pusztították el. *Eddig már mintegy 60.000 holdnyi földön semmisült meg az idei termés.* Ahol arattak, ott beszünt a munka. A gazdák és munkások sirva nézték az élet pusztulását. A fekete sáskák milliói letaroltak minden növényzetet. Mikor a sáskák szárnyra kelnek, valósággal besötétítik az eget. A gazdák és munkások tehetetlen kétségbeesésükben sirva fakadnak, mikor a szorgalmas munka gyümölcsének teljes megsemmisülését látják. Rémulettel gondol mindenki a télre, különösen a mezőgazdasági munkások. Debrecen város hatósága a mai nap folyamán már megtette a lépéseket, hogy az elpusztult Hortobágy és a mátai birtokosok földjei után az idén teljes adóelengedésben részesüljenek a birtokosok. E célból már a

napokban a város és a pénzügyigazgatóság kiküldöttjei bizottságilag fogják bejárni a sáskajárt területeket és megállapítják a teljes kárt. A rettenetes pusztításról táviratban értesítették Darányi Ignác földmívelési minisztert is. (Szabadság.)

— **Vay Ádám emlékezete.** cím alatt a mult számban köölt imádságban és emlékbeszédben a következő sajtóhibák csusztak be. Az imádság 3-ik bekezdésében „kezében“ helyett „keblében“ olvasandó. Az emlék beszédben, a 2-ik hasábnak 18. sorában „minden te áldásaid és bajaid“ helyett „minden te áradásaid és hajaid“ teendő. Ugyanítt a 2-ik bekezdés 2-ik és 3-ik sora eredetileg így van „Délkelet felől, a Márvány tenger mellől, szállt egy fehér felhő, a Rákóci lelke“ stb. Ugyancsak a 2-ik hasáb utolsó szava nem „hazát“ hanem „házat“. Végre a 3-ik hasáb 23-ik sorában „szenteld“ helyett szenteléd“ kell.

— **Egyházmegyei új tanácsbíró.** A nagyszalontai ev. ref. egyházmegye tanácsbírója *Bagdi János* anti lelkész lett. Üdvözljük főiskolánknak e kiváló széles látkörű egykori növendékét. Benne az egyházmegye erős munkabíró férfiut nyert.

— **Nyilatkozat.** Felkérem azon lelkész társaimat, kik az egyházkerületi tanácsbírószág betöltésénél reám gondoltak, hogy szavazataikkal ezuttal *Garzó Gyula* gyomai lelkész társunkat tiszteljék meg. A nagy tudásu Szeremley Sámuel helyét, kit sajnosan fogunk kerületi ügyeink elintézésénél ezután nélkülözni, nálam nagyon sokkal méltóbban fogja egy *Garzó* betölteni. A „Gyakorlati biblia magyarázatok“ érdemes szerzője már eddig is teljesen rászolgált arra, hogy kerületi tanácsbíróink díszes soraiban helyet foglalhasson.

— **Vallásos estélyek és iskolai ünnepélyek szavalókönyve.** cím alatt vallásos estélyeken és iskolai ünnepélyeken szavalásra alkalmas vallásos és hazafias költeményekből egy gyűjteményt szándékozom kiadni, ha vállalkozásom mefelelő pártolásra fog találni. A kötet számitásom szerint 10—15 ivre fog terjedni és a költeményekhez szavalási utasításokat is óhajtók csatolni. Ára 3—4 korona lesz. A megrendelési szándékot még e hó folyamán kérem egy levelező lapon jelenteni a kiadás lehetősége felől tájékozva lehessenek. Körmend (Vas m.) 1909 jul. 3. Fülöp József református lelkész.

— **Gazdasági galambtenyésztés** cím alatt Parthay Géza egy igen csinos füzetet irt azon kérdésről, hogyan lehet a galambokat haszonnal tenyészteni? Ezen füzet mely 55 rendkívüli szép ábrával van díszítve részletesen foglalkozik a haszon galambtenyésztés minden kérdésével. A minden gazdának melegen ajánlható könyv ára 1 korona. Megrendelhető az összeg előleges beküldése mellett a Szárnyasaink című baromfitenyésztési szaklap kiadóhivatalában Budapesten, Rottenbiller-utca 30. szám.

— **Nyilvános nyugta és köszönet.** A tivadari (Ugoesa m.) ev. ref. egyház épülő templomának költségeihez legközelebb hozzájárultak szives adományaiikkal a következők: Fogarassy Zsigmond orsz. gyűlési képviselő Csepe 200 kor. Tóth János Nagypalád 10 kor. Nagy Elek k. paládi lelkész 2 kor. kispaládi ref. egyház 2 kor. Ref. egyház Cservenka 2 kor. Szigethy Sándor lelkész Merence 3 kor. Ref. egyház Sárkeresztur 1 kor. Midőn hálás szívvel megköszönjük a szives jóadományokat és Isten bőséges áldását kérjük a nemes lelkű adakozókra, kérve kérünk mindenkit, kikhez még 1904 évben eljuttattuk kérés szövegüket sziveskedjenek legesekélyebb adományaik, vagy a gyűjtőívet bár üresen is, hozzánk

eljuttatni. Jóakaróink szíves jó indulatát kérve maradtunk Tivadarban 1906. június 28. teljes tisztelettel Főris Lajos ev. ref. lelkész. Nagy Ignác gondnok.

Nyilvános számadás a dr. Erdős József-jubileumi alapítványra begyűlt összegről. E célra a következők voltak szívesek adományokat hozzám küldeni: Futó András vértesi lelkész 10 kor. Szabó Bertalan mikolai lelkész 10 kor. Losoney Endre hódmezővásárhelyi lelkész 20 kor. Vadon Béla gulácsi lelkész 10 kor. Baróthy Béla tetétleni lelkész 10 kor. Nagy Márton tépei lelkész 5 kor. lic. Lenc Géza m. turi lelkész 20 kor. Harsányi Pál olcsvaapáti lelkész 5 kor. Halász Endre esorvási lelkész 3 kor. Juhász László györteleki lelkész 5 kor. Ballay Aladár dancsházi lelkész 5 kor. Csutoros Albert érendrédi lelkész 6 kor. Mészáros Lajos saápi lelkész 20 kor. Barta Jenő kisujszallási főgymn. tanár 6 kor. M. Szabó Miklós erzsébetváros katonái lelkész 20 kor. Görömbey Péter mándoki lelkész 10 kor. Pótor Elemér esengeri lelkész 10 kor. Diószeghy Mihály t.füredi lelkész 20 kor. Takács Zsigmond gálospetrii lelkész 5 kor. Berky Sándor h.-bagosi lelkész 10 kor. Kovács Zsigmond pelekeszii lelkész 10 kor. Szombathy István mosnicai lelkész 10 kor. Kerekes Gyula matolcsi lelkész 10 kor. Bokros Elek rohodi lelkész 10 kor. Fazekas Gyula karcagi gymn. tanár 10 kor. Csernák Béla furtai lelkész 10 kor. Szabó Lajos n.-tarnai lelkész 10 kor. Baráth Imre m.-ittebei lelkész 5 kor. Koroknay István fekete-pataki lelkész 5 kor. Molnár Vincze darvasi lelkész 4 k. Szabó János kocsordi lelkész 25 kor. Tóth János büdszantmihályi rektor 10 kor. László Gyula vencesellői lelkész 5 kor. Balogh Ferencz margitai lelkész 20 kor. Csányi Bénéámin szeghalmi lelkész 30 kor. Kónya Gábor szeghalmi s. lelkész 2 kor. Török Vincze tisztaeszlári lelkész 5 kor. Kovács Lajos kisvárdai lelkész 10 kor. Szilágyi Imre nyirbogáti lelkész 10 kor. Soltész Elemér n.-bányai lelkész 20 kor. Kiss Károly n. vámos s. lelkész 3 kor. Nagy Imre szalacsi lelkész 5 kor. Jakab Lajos n.-eesedi s. lelkész 10 kor. Könyves János szalontai s. lelkész 20 kor. Valádi Mátyás zsúrki lelkész 10 kor. Tomka Károly angyalosi lelkész 5 kor. Veress István diószegi lelkész 5 kor. Szabó Antal balmazújvárosi lelkész 20 kor. Balthazar Dezső böszörményi lelkész s. esperes 25 kor. Kállay Sándor szoboszlói s. lelkész 10 kor. Csighy Andor h.-pályi lelkész 10 kor. Dr. Bartók Jenő nyiregyházi lelkész 50 kor. — Összes adakozás volt 604 kor. Költségek voltak: üdvözlés levél nyomtatása 25 kor. egyéb költségek 3 kor. együtt 28 kor. Marad tisztán 576 korona s ezen összeget a mai napon rendeltetési helyére elküldöttem. Nyiregyháza 1906. jun. 20. Dr. Bartók Jenő, nyiregyházi ref. lelkipásztor.

— **Kérelem.** Tanítói oklevéllel bíró segédlelkész kerestetik, a kinek 1200 lélekből álló egyházba 1700 koronányi jövedelem mellett a tanító és lelkészi teendőket kellene végezni. A vállalkozók szíveskedjenek ajánlatukat a főiskolai pénztári hivatalhoz beadni, a honnan bővebb információt nyernek. Az állás szeptember 1-én lesz elfoglalandó.

— **Képesítővizsgálatok a tanítónőképző intézetben.** A tanítónőképző intézetünkben a múlt hó 25—30-án folytak le a szóbeli képesítő vizsgálatok, még pedig oly eredménnyel, hogy az méltán emelheti az intézet jó hírét. Eddig is elég jó hirneve volt az intézetnek, mert 144 képesített növendék közül 103-nak van már állása az ilyen eredmény ezt a nevet csak megerősíti. Ez idén 46 növendék közül 15 kitünően általános osztályzattal, 12 jeles, 14 jó, 1 elégséges osztályzattal képesített. 3 javít decemberben, 1 pedig

végleg elutasított. Kitünően képesítést nyertek: Balogh Mária, Bartha Ilona, Berényi Ilona, Gulácsi Anna, Karácsony Julia, Károlyi Kata, Orosz Ilona, Papp Róza, Szabó Erzsébet, Sebessy Margit, Tóth Ilona, Ujváry Mária, Vad Ilma, Vass Róza, és Pápay Margit, a kik minden tárgyból kitünően osztályzatot kaptak. Örömmel adunk számot e szép eredményről, mely protestáns népnevelés ügyünk dicsőségére szolgál. Egyházaink bizvást vihetik szeretett iskoláikba e növendékeket, kik egy minden ízében puritán kálvinista intézetben nevelkedtek s megtanulták szeretni az az egyházat, mely felnevelte s most szárnyaira bocsátotta őket!

— **Visszhang a Bottyán Pál cikkére.** Tiszteles lelkész ur! Fogadja köszönetünket, hogy a tanügy monopólium kényes ügyét napirendre hozta. Nagy szolgálatot tett vele első sorban az iskoláknak és nekünk tanítóknak. Reméljük, hogy nem hallgatják agyon és megmozdul a Bethesda tava. Egy érdekelt. (Beküldött.)

Tartalom-jegyzék: A letarolt Hortobágy. Vándor. — A debreceni ev. ref. főgimnázium új épülete. Dr. Ferenczy Gyula. — Adatok a papmarasztás történetéhez. Dr. Barcsa János. — Közéletünk: Debrecen város közgyűlése. — Tájékoztató a debreceni ev. ref. tanítóképzőintézetbe való felvételre. — A bilkei ev. ref. missiói egyház múltja és jelene. — Kölcsey Zsigmond. — Különfélek.

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FERENCZY GYULA.

Pályázat.

A mikolai (Szatmár megye) ev. ref. orgonista kántor-tanítói állásra. Javadalma: 37 hold föld egy tagban (1200 négysz. ölével), 3 hold kenderföld a kert alatt, 35—40 hektoliter tiszta buza, 70 korona (5 öl fa helyett), tandíj, stóla. Ezek együtt mintegy 1100 korona. Tisztességes lakás, kerttel, melléképülettel. Teendője: I—VI vegyes osztályok tanítása, egyh. ker. tanterv szerint. Templomban orgonázás, énekvezetés a temetéseknel is. Kanonikus órákon s akadályoztatás esetén lelkész helyettesítése. Felszerelt kérvények Szabó Bertalan lelkészhez Augusztus 1-ig küldendők. Az állás folyó évi szept. 1-én elfoglalandó.

Pályázat.

A *krassói* ev. ref. egyház első, kántororgonista tanítói állomására. **Kötelességek:** 1. A vegyes elemi népiskolai III-VI. osztályokat a tiszántuli ev. ref. egyházkerületi B. tanterv szerint, továbbá megosztva a másik tanítóval, az ismétlő iskolákat tanítani. 2. Az összes kántororgonistai teendőket és pedig a missiói szórványokban is, valamint az egyházi gyűlések jkveinek vezetését mint egyh. jegyző teljesíteni. 3. Az egyházi énekkart vezetni s fentartani. A községi faiskolában növen-

dékeit a konyha és gyümölcs kertészetre gyakorlatilag is oktatni. 4. Kanonikus órákon s akadályoztatás esetén a lelkészt helyettesíteni, egyházi számadások, kimutatások stb. elkészítésénél neki segédkezni.

Fizetés: B.) *Tanítói fizetés.* 1. 1000 az az, Egyezer korona évharmados előleges részletekben B.) *Kántororganistái fizetés.* 1. 3 köblös 1200 négyszög ölével számított mezei föld haszonélvezete, úgy mint elődje használta, bérértéke változó, ez idő szerint köblösönként 16 koronára tehető 2. Az egyházi faiskolakert circa 2000 négyszögöl haszonélvezete vagy ennek 50 az az, ötven kor. béregyenértéke úgy azonban hogy az egyháztanács jogosult, szabad tetszése szerint a megválasztandó tanítónak, akár, az 50 kor. béregyenértéket, akár a tényleges haszonélvezetet, rendelkezésére bocsátani. 3. Tíz mázsa tiszta rostált buza, 14 koronájával számíthatólag az egyház magtárából kimérve. 4. Tizennyolc köbméter kemény tűzifa, beszállítva, 5 koronájával számíthatólag. 5. Törvényszerű stóla circa 50 korona értékben. 6. Törvényszerű korpótlékok I. Modern tisztességes lakás kerttel, az új iskola épületben. Elköltözködési költségül nőtlen tanítónak 20, nősnek 50 koronát megtéríteni kötelezi magát az egyház. De egyúttal jogot tart arra, hogy kántororganistai képességeit illetőleg három pályázót itt a hely színén előzetes értesítés után meghalgasson. A megválasztandó tanítón kívül a többi meghívottaknak 10 kor. uti költséget ad, s az aranyosmedgyesi állomásra megjelölt időre előfogatot küld. Szabályszerűen felszerelt pályázati kérvények legkésőbb f. év. július hó 15-ig alulírottához küldendők.

Krassó Szatmár megye, 1906. június hó 26-án.

Ferenczy Imre
ev. ref. lelkész
isk. széki elnök.

Pályázat.

A debreceni ev. ref. tanítóképző intézetben betöltendő helyettes tanári állomásra.

Tárgyai: a földrajz, természetrajz és szám-tan, heti 20 órán.

Dijazása: 1600, az az ezerhatszáz korona előleges évnegyedi részletekben.

A pályázati kérvények f. hó 25. napjáig a tiszántuli ev. ref. egyházkerület püspöki hivatalához küldendők. Debrecen, 1906. jul. 2.

püspök helyett
Dicsőfi József
egyh. ker. főjegyző

Pályázat.

Az ombodi reformált egyház leánytanítói állomásra. Fizetése 800 korona, lakás veteményes kerttel.

Kötelessége 6 osztályu elemi leányiskola és ismétlők tanítása a tiszántuli egyházkerület tanterve szerint.

Az állomás szeptember 1-én elfoglalandó.

Csak református vallásu okleveles tanítók és tanítónők pályázhatnak s bizonyítványaikat júliusi 31-ig Ombodra (Szatmár megye) az iskolaszék elnökéhez küldjék.

Pályázat.

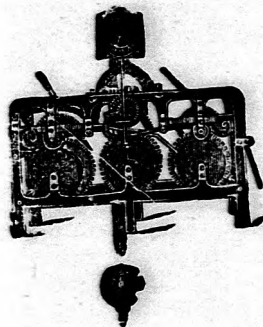
A kéki ev. ref. I—II. vegyes osztályu iskola tenitőségára Aug. 15 lejáráttal pályázat nyitattik. Évi (12 havi) fizetése: 800 korona, melyből 400 korona államsegély. Lakás: két szoba, konyha, kamara, 600 négyzet öl kerti föld. Kötelessége: az I—II. osztály és 3 órán hetenként az ismétlősök tanítása.

Lelkész akadályoztatása esetén szószéki tiszt teljesítése. Pályázhatnak ev. ref. okleveles tanítók. Az első év próba év. Személyes bemutatkozás előnyére lesz. Az állás Aug. 31-én elfoglalandó.

Kék, up. Demecser. Szabolcs m. Vasuti állomás. Ev. ref. lelkészi hivatal.

— „Antidol“ a legjobb gyógyszer: fejfájás ideges fejfájás és nátha ellen. A szert nem kell bevenni, néhány csepp a tenyéren eldörzsölve, s használati utasítás szerint belelegezve, azonnal megszünteti a bajt. Sok ezer ember használja s mindenki csak jót mond róla. Kérdezze ismerőseit, hogy használta-e már az Antidol-t, amely nagy hatásáért arany éremmel lett kitüntetve. Egy üvege ára 1 kor. 20 fill. és 35-ször mulaszthatja el vele fejfájását. Kapható: **Grósz Nagy Ferencz** gyógyszer-tárában Debrecen az Arany egyszarvuhoz.

Toronyórák

palota-, város-házi-, gyári- és lak-tanya berendezését a legelőnyösebbben eszközli

Mayer Károly utóda
Müller János
első magyar óragyár

= gözerő berendezéssel =
Budapest, VII., Csömöri-ut

50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és díszműves üzlete
DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s kifogastalan munkát készít mindennemű könyvkötészeti, díszműcikkben és bőrmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* tömeges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

Anyakönyveket, tartós jó kötésben. Szent Bibliát és emléklapokat különleges diszkötésben jubileumokra.

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására **tablákat**, melyek a szószéken vagy temetéseknél előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását vászonra vagy papírra és ezeken kívül még számos szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikkre nézve azonnal szolgálók, — ár. számítások a különleges munkákhoz, — mint **Disztáblák, Emléklap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánat szerint; stylusban, levéltári írománytartó fedeleket.**

Király balzsam

Köszvény és csusz ellen.

Legujabb gyógyszer.

Ezen balzsam legujabb gyógyszer úgy belsőleg, mint külsőleg mindenféle fájdalmak ellen. **Király-balzsam** készítményem mint házi szer szükséges, hogy minden háznál kéznél legyen, mert úgy belsőleg, mint külsőleg kitűnő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgöresnél esikarásnál, fejfájásnál azonnal hat s legjobb fájdalomcsillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják **köszvény**nél **csuznál** továbbá meghüleséknél, fog és fejfájásnál pár perc alatt hat. Igen hasznos gyógyszer még szájvizhez cseppentve rossz lehellet szagtalanítására. 1 üveg 2 k 65 f. 3 üveg 6 kor. 65 fill. Utánvétellel bérmentve.

Magyar ember nem használ mást, csak a **Hajdusági pedrót !!** hires

mely legjobb bajusznövesztő és ápoló szer az összes

bajuszpedrő készítmények között. Hatása gyors és biztos. **Postán 3 dobozt 2 K. 15 fillérért. 6 dobozt 3 K. 65 fillérért bérmentve utánvétellel küld a készítő.**

Grósz Nagy Ferencz

„Arany-egyszarvú” gyógyszer-tára a hol minden bel- és külföldi gyógyszer-különlegességek eredeti árakban beszerezhették.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.”

cs. és kir. udvari szállító-cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne tekintsek meg azt a kitűnő hírnevnek örvendő nagy áruházat.

A kitűnő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytisztelendő lelkész és tanító urak Debrecenbe jöve, ne mulasszák el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruházat

megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a **Neumann M.** céget keresi fel.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények főzött fentartani, de arra nem is volt eset, hogy **Neumann M.** áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég áruai versenyen felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitűnő hírnevű céget.

NEUMANN M cs. és kir. udv. szállító Debrecen. főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály

ALAPÍTOTT 1845-ben.